

ΕΛΛΗΝΙΚΟ ΑΝΟΙΧΤΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ

ΣΧΟΛΗ ΑΝΘΡΩΠΙΣΤΙΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ

ΣΠΟΥΔΕΣ ΣΤΟΝ ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΠΟΛΙΤΙΣΜΟ

Θ.Ε. ΕΛΠ 10: ΓΕΝΙΚΗ ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΗΣ ΕΥΡΩΠΗΣ

1η εργασία ακαδημαϊκού έτους 2021- '22

Your
culture
is your
brand

Θέμα εργασίας:

«Αφού μελετήσετε τα αποσπάσματα από τρεις διαφορετικές φάσεις της ελληνικής (Καινή Διαθήκη, Μόσχος Λειμωνάριον και Διάλογος του Σολωμού), να συντάξετε ένα κείμενο **2.000 λέξεων** (συμπεριλαμβανομένων των παραπομπών αλλά **όχι των Περιεχομένων και της Βιβλιογραφίας**, σε γραμματοσειρά Times New Roman Greek 12, διάστιχο 1.5) και να απαντήσετε στα παρακάτω:

- 1) α) Αναφερθείτε επιγραμματικά στα βασικά χαρακτηριστικά της ελληνιστικής Κοινής, όπως αποτυπώνονται στο κείμενο της Καινής Διαθήκης, και β) Να εξηγήσετε γιατί η ελληνιστική Κοινή αποτέλεσε τη βάση για τη νεότερη ελληνική γλώσσα.
- 2) Εξηγήστε ποια είναι η κατάσταση της ελληνικής γλώσσας κατά τη μεσαιωνική περίοδο. Να προσδιορίσετε σε ποια γλωσσική μορφή ανήκει το κείμενο από το Λειμωνάριον. Προσπαθήστε να δικαιολογήσετε την άποψή σας.
- 3) Αναπτύξτε το ζήτημα που ανακύπτει από τον Διάλογο του Σολωμού. Ποιες θέσεις εκπροσωπούν ο Ποιητής και ο Σοφολογιότατος;»

Περιεχόμενα

<i>Εισαγωγή.....</i>	<i>4</i>
<i>Η ελληνιστική Κοινή ως βάση της νέας ελληνικής γλώσσας</i>	<i>4</i>
<i>Η διγλωσσία της μεσαιωνικής περιόδου.....</i>	<i>7</i>
<i>Το γλωσσικό ζήτημα της νεότερης εποχής.....</i>	<i>8</i>
<i>Συμπεράσματα.....</i>	<i>10</i>
<i>Βιβλιογραφία.....</i>	<i>12</i>

Εισαγωγή

Η ελληνική γλώσσα εξελίχθηκε στη βάση δυο φαινομενικά αντιθετικών παραγόντων: αφενός τον διαχρονικό χαρακτήρα της, εφόσον έχει διατηρηθεί μέχρι σήμερα ο βασικός κορμός της, αφετέρου τη διαφοροποίηση που υπέστη μορφολογικά και σημασιολογικά υπό την επίδραση ευρύτερων πολιτικών και κοινωνικών εξελίξεων. Στην εργασία που ακολουθεί θα κάνουμε μια επισκόπηση σημαντικών σταθμών της εξέλιξής της, ώσπου να φτάσει στη σημερινή της μορφή. Θα ξεκινήσουμε με μια αναφορά στην ελληνιστική Κοινή δίνοντας τα χαρακτηριστικά της και επιδιώκοντας να εξηγήσουμε γιατί αυτή, ένας από τους πρώτους σταθμούς στην εξέλιξη της ελληνικής γλώσσας, αποτέλεσε τη βάση για τη μορφή που έχουν σήμερα τα νέα ελληνικά. Στη συνέχεια, θα αναφερθούμε στη μεσαιωνική περίοδο, δηλαδή στη βυζαντινή όπως συνηθίζουμε να τη χαρακτηρίζουμε, και θα προσπαθήσουμε να εξηγήσουμε τους λόγους για τους οποίους η βυζαντινή γραμματεία απέκτησε συγκεκριμένη μορφή. Τέλος, με αφορμή τον *Διάλογο* του Διονύσιου Σολωμού θα σχολιάσουμε το γλωσσικό ζήτημα, όπως διαμορφώθηκε στο τέλος του 18^{ου} και στις αρχές του 19^{ου} αι.

Η ελληνιστική Κοινή ως βάση της νέας ελληνικής γλώσσας

Η αττική διάλεκτος ήταν εκείνη από όλες τις ελληνικές διαλέκτους που είχε επικρατήσει μεταξύ των Ελλήνων λόγω της ανάπτυξης της αθηναϊκής δημοκρατίας και, κατά συνέπεια, της μεγάλης επιρροής που ασκούσε στις υπόλοιπες πόλεις-κράτη.¹ Ως επικρατούσα γλωσσική μορφή, λοιπόν, στον ελληνικό χώρο υιοθετήθηκε και από το κράτος των Μακεδόνων για τις διοικητικές του ανάγκες στα πλαίσια της πανελληνίας ηγεμονίας του και της τεράστιας αυτοκρατορίας που δημιούργησε σε ασιατικά εδάφη: μαζί με τον στρατό του Αλεξάνδρου εξαπλωνόταν και η αττική

¹ Παντελίδης Ν., «Δημιουργία της ελληνιστικής κοινής», στο Χριστίδης Α.Φ.- Θεοδοροπούλου Μ. (επιμ.), *Θέματα Ιστορίας της Ελληνικής Γλώσσας*, 2007. Ανακτήθηκε από https://www.greek-language.gr/greekLang/studies/history/thema_14/index.html

διάλεκτος.² Ωστόσο, ανάμεσα σε έναν τεράστιο πληθυσμό δεν μπορούσε να παραμείνει αμετάβλητη. Όπως αναφέρει και ο Χριστίδης, «οι ομιλητές μετακινούνται προς την κοινή νέα ελληνική, γιατί... διαθέτει κύρος και κοινωνική δύναμη. Είναι η γλώσσα του σχολείου, της διοίκησης, των εφημερίδων...».³ Για αυτό και τη συναντάμε σε πολλά δείγματα γραπτού λόγου, καθώς αποτελούσε γλώσσα ανεπιτήδευτη και φυσική, άμεση και απροσποίητη. Εκτός από διάφορα συγγράμματα φιλολόγων και γραμματικών, τη συναντάμε στη μετάφραση των βιβλίων της *Παλαιάς Διαθήκης* και, βέβαια, στην *Καινή Διαθήκη* που γράφτηκε εξαρχής στα ελληνικά. Αυτή, άλλωστε, ήταν και η γλώσσα που χρησιμοποίησαν οι πρώτοι Απόστολοι στη διδασκαλία της νέας θρησκείας.⁴

Η Καινή Διαθήκη γράφτηκε με βάση αυτό το απροσποίητο ύφος της ελληνιστικής Κοινής και, μάλιστα, το ύφος της κατά τον προφορικό λόγο με σκοπό να αποτελέσει κείμενο κατανοητό από όλα τα κοινωνικά στρώματα. Ο Απόστολος Παύλος είχε από νωρίς την ιδέα να «ανοίξει» τη χριστιανική θρησκεία στους εθνικούς, όχι μόνο στους Ιουδαίους. Για αυτό χρησιμοποιήθηκε η ελληνική γλώσσα, δηλαδή η κοινή γλώσσα της εποχής.⁵ Επίσης, με τα ελληνικά θα γινόταν κατανοητή και στους Ιουδαίους της δυτικής διασποράς.⁶

Η Κοινή θεωρείται ότι βρίσκεται πιο κοντά στη νεότερη ελληνική γλώσσα παρά στην αρχαϊκή και στην αττική διάλεκτο λόγω της εξομάλυνσης που υπέστη με το πέρασμα του χρόνου προκειμένου να μαθαίνεται ευκολότερα και από τους αλλόγλωσσους, ως επίσημη γλώσσα της εποχής. Αλλά και τους Έλληνες εξυπηρετούσε αυτή η εξομάλυνση στο να μελετήσουν αρχαιότερες μορφές της ελληνικής, π.χ. τα ομηρικά έπη που ήταν πια δυσνόητα.⁷ Οι κυριότερες διαφοροποιήσεις είναι οι εξής: στα

² Βούρτσης Ι., «Εξέλιξη και Διάλεκτοι της Ελληνικής Γλώσσας», στο Βούρτσης Ι. κα., *Εισαγωγή στον Ελληνικό Πολιτισμό, τόμ. Α': Η Έννοια του Πολιτισμού. Όψεις του Ελληνικού Πολιτισμού*, ΕΑΠ, Πάτρα 1999, σ. 282· Χριστίδης Α.Φ., «Ιστορία της αρχαίας ελληνικής γλώσσας», στο Μαρωνίτης Δ.Ν. (συντ.), *Αρχαιογνωσία και Αρχαιολογία στη Μέση Εκπαίδευση*. 2001-2004. Ανακτήθηκε από https://www.greek-language.gr/digitalResources/ancient_greek/history/ag_history/browse.html?start=136

³ Χριστίδης Α.Φ., ό.π. Ανακτήθηκε από https://www.greek-language.gr/digitalResources/ancient_greek/history/ag_history/browse.html?start=120

⁴ Βούρτσης Ι., ό.π., σσ. 283-284.

⁵ Βερτουδάκης Β., *Σύντομη ιστορία της ελληνικής γλώσσας*, σ. 14. Ανακτήθηκε από <https://www.academia.edu/5524456>

⁶ Janse M., «Τα ελληνικά της Καινής Διαθήκης», στο Χριστίδης Α.Φ. (επιμ.), *Ιστορία της ελληνικής γλώσσας: Από τις αρχές έως την ύστερη αρχαιότητα*, Κέντρο Ελληνικής Γλώσσας & Ινστιτούτο Νεοελληνικών Σπουδών, Θεσσαλονίκη 2001. Ανακτήθηκε από https://www.greek-language.gr/greekLang/studies/history/thema_14/35.html

⁷ Χριστίδης Α.Φ., ό.π. Ανακτήθηκε από https://www.greek-language.gr/digitalResources/ancient_greek/history/ag_history/browse.html?start=143 · Βερτουδάκης Β., ό.π., σ. 8.

φωνήεντα χάθηκε η διάκριση της προφοράς τους σε μακρά και βραχέα και σταδιακά τα φωνήεντα έγιναν όλα βραχύχρονα, όπως και σήμερα· όλες οι δίφθογοι κατέληξαν να προφέρονται σαν ένας φθόγγος, όπως σήμερα· στα σύμφωνα τα γράμματα β, γ, δ, φ, θ, χ απέκτησαν την προφορά που έχουν και σήμερα. Αλλά και στον τομέα της μορφολογίας πολλοί αρχαίοι τύποι απλοποιήθηκαν με αποτέλεσμα να εξομαλυνθεί η γραμματική: χάθηκε ο δυϊκός αριθμός, μειώθηκαν οι πολλές διαφορές στις καταλήξεις, παραμερίστηκαν πολλοί ανώμαλοι τύποι από πιο απλούς, απλοποιήθηκαν πολλοί τύποι στα ρήματα, αποδυναμώθηκαν η μέση φωνή, ο παρακείμενος και η ευκτική, παραμερίστηκαν και διάφορα φαινόμενα όπως οι χρονικές αυξήσεις.⁸

Στην περίπτωση της Καινής Διαθήκης, η απλότητα του λόγου της οδήγησε στο να χαρακτηριστεί ήδη κατά την αρχαιότητα «γλώσσα των ψαράδων».⁹ Στο απόσπασμα που μας δίνεται παρατηρούμε ότι χρησιμοποιείται ένα λεξιλόγιο το οποίο βρίσκεται πιο κοντά στο λεξιλόγιο της νέας ελληνικής παρά της αττικής διαλέκτου. Για παράδειγμα, το ρήμα «συνεκάθισεν» αποτελεί παρελθοντικό χρόνο ρήματος που λήγει σε -ίζω,¹⁰ ενώ η λέξη «ποίημα» παραπέμπει στη νεοελληνική μορφή της.

Και στο επίπεδο της σύνταξης παρατηρείται η ίδια τάση εξομάλυνσης του λόγου. Η παρατακτική έκφραση αντικατέστησε την υποτακτική. Ο παρατακτικός σύνδεσμος «και» απέκτησε νέες σημασίες, για αυτό και αυξήθηκε κατά πολύ η χρήση του στον γραπτό και προφορικό λόγο, όπου προτιμώνται πλέον οι μικρές κύριες προτάσεις: στο απόσπασμα διαβάζουμε «καὶ συνήγειρε καὶ συνεκάθισεν...». Η δοτική πτώση με τις πολλαπλές συντακτικές λειτουργίες της χάθηκε και τη θέση της πήραν η γενική ή η αιτιατική με τη χρήση πολλών προθέσεων. Συχνό ακόμη είναι το φαινόμενο της παράλειψης των συνδέσμων στον λόγο, ενώ άρχισαν να εισάγονται και οι τόνοι, κυρίως για τη διευκόλυνση των μη ιθαγενών ομιλητών της ελληνικής.¹¹

⁸ Βούρτσης Ι., ό.π., σσ. 284-285· Χριστίδης Α.Φ., ό.π. Ανακτήθηκε από https://www.greek-language.gr/digitalResources/ancient_greek/history/ag_history/browse.html?start=144 .

⁹ Janse M., ό.π.

¹⁰ Στο ίδιο.

¹¹ Βούρτσης Ι., ό.π., σ. 285· Βερτουδάκης Β., ό.π., σ. 13.

Η διγλωσσία της μεσαιωνικής περιόδου

Κατά ορισμένους ιστορικούς η περίοδος της ελληνιστικής Κοινής τελείωσε τον 4^ο αι. μ.Χ. με τη στροφή των Πατέρων της Εκκλησίας στην αττική διάλεκτο, ενώ κατά άλλους τελείωσε τον 6^ο αι.¹² Πάντως, στη βυζαντινή περίοδο επικράτησε το φαινόμενο της διγλωσσίας: δηλαδή της παράλληλης ύπαρξης μιας «επίσημης» μορφής και των «ποικιλιών» (διαλέκτων) της ζωντανής λαϊκής ομιλούμενης (δημώδους) βασισμένης στην Κοινή, η οποία περιφρονούνταν από τις ανώτερες τάξεις και τον κλήρο.¹³

Η βασική αιτία για το φαινόμενο αυτό ήταν η επικράτηση του αττικισμού ήδη από τον 1^ο π.Χ. αιώνα, όταν γραμματικοί και λόγιοι είχαν αρχίσει να διδάσκουν την αττική διάλεκτο πιστεύοντας ότι μόνο η μίμησή της θα συντελούσε στη συγγραφή έργων παρόμοιων με εκείνα της κλασικής παράδοσης και όχι με την απλοποιημένη ελληνιστική Κοινή. Αρκετοί λόγιοι επηρεάστηκαν με αποτέλεσμα η τάση αυτή να επιβιώσει και στους πρώτους χριστιανικούς αιώνες. Αν και οι χριστιανοί σε γενικές γραμμές χρησιμοποιούσαν την κοινή λαϊκή γλώσσα, η αποδοχή της ελληνικής παιδείας από τους Ιεράρχες της Εκκλησίας τον 4^ο αι. οδήγησε στην επικράτηση του αττικισμού ως επίσημης εκκλησιαστικής γλώσσας.¹⁴ Το γεγονός αυτό θεωρείται σήμερα ως η απαρχή του γλωσσικού ζητήματος που φτάνει μέχρι τον 20^ό αι.¹⁵

Στον γραπτό λόγο υπάρχουν κάποια δείγματα της λαϊκής γλώσσας, τα οποία όμως προέρχονται σχεδόν αποκλειστικά από λογοτεχνικά κείμενα. Αν και ο αττικισμός κυριάρχησε στον γραπτό λόγο, δεν κατάφερε να παρεμποδίσει την εξέλιξη της ζωντανής γλώσσας. Ουσιαστικά, κατά τα βυζαντινά χρόνια η γλωσσική διάσπαση επικυρώνεται με τον πλήρη διαχωρισμό γραπτής και προφορικής, επίσημης και ανεπίσημης γλώσσας, την συνέχιση της αποδοκιμασίας των λογίων προς τη ζωντανή γλώσσα και την ασταμάτητη εξέλιξη της δεύτερης με αποτέλεσμα το προϋπάρχον χάσμα να μεγαλώνει όλο και περισσότερο.¹⁶ Το *Λειμωνάριον* του Ιωάννη Μόσχου,

¹² Βερτουδάκης Β., ό.π., σ. 15· Παντελίδης Ν., ό.π..

¹³ Χριστίδης Α.Φ., ό.π. Ανακτήθηκε από https://www.greek-language.gr/digitalResources/ancient_greek/history/ag_history/browse.html?start=171

¹⁴ Βούρτσος Ι., ό.π., σσ. 286-287.

¹⁵ Αβραμίδου Α.-Μ., *Φιλολογικά και φιλοσοφικά στοιχεία στον σολωμικό Διάλογο*, Διπλωματική Εργασία, Φιλοσοφική Σχολή, Θεσσαλονίκη 2017, σ. 10.

¹⁶ Αβραμίδου Α.-Μ., ό.π., σ. 11.

γραμμένο τον 7^ο αι., ανήκει στο είδος των ψυχοφελών διηγήσεων που γράφονταν στην απλοποιημένη μορφή της ελληνικής. Δεν απηχεί, δηλαδή, τις απόψεις των αττικιστών, αλλά βρίσκεται πιο κοντά στη δεύτερη όψη του προβλήματος της διγλωσσίας, δηλαδή σε μια γλώσσα πιο ζωντανή και λαϊκή. Για παράδειγμα, στο απόσπασμα που μας δίνεται διαβάζουμε: «λίθον πάνυ θαυμαστόν», «τὴν γυναῖκα», «τὸ φαγεῖν αὐτούς». Παρατηρούμε, δηλαδή, ότι γραμματικοί τύποι όπως το «τὴν γυναῖκα» απομακρύνονται από την κλασική γραμματική, ενώ χρησιμοποιούνται και νεότεροι λεξιλογικοί τύποι όπως το «φαγεῖν».

Το γλωσσικό ζήτημα της νεότερης εποχής

Το ζήτημα της διγλωσσίας ταλάνισε τον τομέα των γραμμάτων μέχρι και στη νεότερη εποχή. Τον 19^ο αι., οπότε και ιδρύθηκε το νέο ελληνικό κράτος, η διαμάχη αφορούσε δυο αντίστοιχες πλευρές, δηλαδή τους «αττικιστές» που υποστήριζαν την ‘καθαρεύουσα’ μορφή της ελληνικής γλώσσας και τους δημοτικιστές που υποστήριζαν τη δημώδη γλώσσα του λαού. Ο προβληματισμός αυτός είχε ξεκινήσει ήδη τον 18^ο αι., όταν οι λόγιοι και δάσκαλοι του γένους επηρεασμένοι από τον Ευρωπαϊκό Διαφωτισμό επεδίωξαν την πνευματική αφύπνιση του λαού, την καταπολέμηση της αμάθειας και του σκοταδισμού και τη διάδοση της παιδείας. Οι περισσότεροι έκριναν πως για τον «φωτισμό του γένους» κατάλληλο γλωσσικό όργανο είναι τα αρχαία, καθώς η ομιλούμενη είναι «χυδαία», γεμάτη ιδιωτισμούς, με πολλές τουρκικές λέξεις, φτωχή σε σημασίες και ανίκανη να εκφράσει νέες ιδέες και επιστημονικούς όρους. Αντίθετα, κάποιοι άλλοι υποστήριζαν την καλλιέργεια και ανάδειξη της κοινής προφορικής γλώσσας των Νεοελλήνων.¹⁷

Η δημόσια συζήτηση για τη γλώσσα πήρε διάφορες μορφές. Ένα από τα σημαντικά κείμενα της εποχής τα σχετικά με το θέμα είναι ο *Διάλογος* (1824) του Διονύσιου Σολωμού. Αποτελεί κορυφαίο δείγμα της επιχειρηματολογίας της δεύτερης πλευράς διατυπώνοντας τη θέση ότι η απλή καθομιλούμενη γλώσσα μπορεί να λειτουργήσει ως

¹⁷ Βούρτσας Ι., ό.π., σ. 300.

το ιδανικό εργαλείο για την αναγέννηση του έθνους και ότι η αρχαΐζουσα αποτελεί ξένο σώμα για τους Έλληνες. Παρουσιάζει έναν υποτιθέμενο διάλογο που λαμβάνει χώρα στη Ζάκυνθο ανάμεσα στους εκπροσώπους των δυο πλευρών, με τον Σοφολογιότατο να εκπροσωπεί τους υποστηρικτές της αρχαΐζουσας και τον Ποιητή να εκπροσωπεί τους υποστηρικτές της καθομιλούμενης δημοτικής (στην αρχή εμφανίζεται και ένας Φίλος).¹⁸

Ο Σοφολογιότατος υποστηρίζει ότι η προφορική γλώσσα είναι ανεπαρκής και «χυδαία» και προτείνει την επάνοδο σε μια τεχνητή και ακαταλαβίστικη γλώσσα, ώστε να επιτευχθεί ο φωτισμός του γένους. Η αρχαΐζουσα, κατά τον Σοφολογιότατο, είναι πλούσια σε γραμματικούς και συντακτικούς κανόνες και, για αυτό, προσφέρεται για τον φωτισμό και την πνευματική καλλιέργεια του γένους: «επροσπαθούσαν να ανάψουν φλόγα πολέμου εις τον λαό, και αρχινούσαν με τη λέξη Προτροπή». ¹⁹ Αντίθετα, η δημοτική καθομιλούμενη γλώσσα είναι φτωχή, γεμάτη με ιδιοματισμούς που δεν προσφέρουν τίποτα σε ένα γένος που βρίσκεται στην εθνική αφύπνισή του, ενώ η γραμματική της δεν είναι καν πλήρως διαμορφωμένη. Ο Σολωμός τηρεί μια κριτική στάση απέναντι στον φανταστικό αυτόν χαρακτήρα. Ο ίδιος ο χαρακτηρισμός ‘Σοφολογιότατος’ είναι ειρωνικός και βάζει στο στόχαστρό του τις υπερβολικές απαιτήσεις των «καθαρολόγων» της εποχής- υποστηρικτές της αρχαΐζουσας: «ολίγοι άνθρωποι από το άλλο να ελπίζουν να κάμουν τον λαόν να μιλεί μίαν γλώσσαν δικήν τους». ²⁰ Μάλιστα, ο Σολωμός εξισώνει τον Σοφολογιότατο με τους ξένους κατακτητές, αφού με αντίστοιχο τρόπο θέλει να καταπιέσει τον λαό στερώντας του την ελευθερία να μιλά όπως θέλει. ²¹

Ο Ποιητής, όπως και ο ίδιος ο Σολωμός, υποστηρίζει την ανάγκη να αναπτυχθεί και να καλλιεργηθεί η κοινή καθομιλούμενη, η προφορική γλώσσα που χρησιμοποιεί ο λαός: «Είδαμε το όφελος οπού εκάματε με τα φώτα σας εις την επανάσταση της Ελλάδας». ²² Μέσα από τα λόγια του διατυπώνεται η άποψη ότι μόνο αυτή μπορεί να εκφράσει τα συναισθήματα του έθνους, αφού σε αυτήν έχουν μάθει οι Έλληνες να εκφράζονται. Μόνο αυτή και τα ιδανικά του λαού επικυρώνουν την ενότητά του. ²³

¹⁸ Αβραμίδου Α.-Μ., ό.π., σ. 26.

¹⁹ Σολωμός Δ., *Διάλογος*. Ανακτήθηκε από https://www.greek-language.gr/digitalResources/literature/tools/concordance/browse.html?cnd_id=10&text_id=3522

²⁰ Στο ίδιο.

²¹ Αβραμίδου Α.-Μ., ό.π., σ. 28.

²² Σολωμός Δ., ό.π.

²³ Αβραμίδου Α.-Μ., ό.π., σ. 28.

Είναι χαρακτηριστική η απάντηση που δίνει ο Ποιητής στον Σοφολογίотаτο, όταν αυτός τον ρωτά *«Γνωρίζεις τα Ελληνικά κύριε;»*: *«Γνωρίζεις τους Έλληνας κύριε;»*.²⁴ Με αυτή την οργισμένη απάντηση ο Ποιητής θέλει να πει ότι η δημοτική είναι ζωντανή στους ανθρώπους και τους εκφράζει, ενώ η αρχαΐζουσα είναι νεκρή.

Ανάμεσα στις δυο απόψεις βρέθηκε η θέση του Αδαμάντιου Κοραή που προέκρινε τη «μέση οδό»: να χρησιμοποιηθεί, δηλαδή, ως βάση η κοινή ομιλούμενη γλώσσα, αφού όμως πρώτα γίνει ο «καλλωπισμός» της, ο «κτενισμός και στολισμός της γλώσσας». Έτσι, στις αρχές του 19^{ου} αι. με τον Κοραή άρχισε μια τάση καθαρισμού της γλώσσας σε επίπεδο κυρίως μορφολογικό, καθώς λαϊκές λέξεις αντικαταστάθηκαν από αρχαιότερους τύπους. Το νεοελληνικό κράτος υιοθέτησε την καθαρεύουσα του Κοραή και την καθιέρωσε ως επίσημη γλώσσα της διοίκησης, της δικαιοσύνης, της εκπαίδευσης. Στη διάδοσή της συνέβαλαν οι εφημερίδες και η αθηναϊκή λογοτεχνική σχολή. Το τέλος του 19^{ου} αι. και η αρχή του 20ού βρήκαν το γλωσσικό ζήτημα να έχει πάρει κοινωνικές διαστάσεις με έντονη δραστηριότητα εκ μέρους των δημοτικιστών. Παρόλο που το Σύνταγμα του 1911 καθιέρωνε ως επίσημη γλώσσα την καθαρεύουσα, το 1917 με εκπαιδευτική μεταρρύθμιση η δημοτική για πρώτη φορά άρχισε να διδάσκεται στις τρεις πρώτες τάξεις του δημοτικού σχολείου, ενώ καθιερώθηκε οριστικά κατά τη μεταπολίτευση.²⁵

Συμπεράσματα

Στην εργασία που προηγήθηκε εξετάσαμε σημαντικούς σταθμούς από την εξέλιξη της ελληνικής γλώσσας εκκινώντας από την ελληνιστική Κοινή και από τις διαφοροποιήσεις που υπέστη σε σχέση με την πηγή της, την αττική διάλεκτο. Έτσι, αποδείξαμε ότι η ελληνιστική Κοινή μοιάζει πολύ περισσότερο με τη νέα ελληνική παρά με την αττική διάλεκτο· ως εκ τούτου, θεωρείται σήμερα ότι αποτελεί τη βάση

²⁴ Σολωμός Δ., ό.π.

²⁵ Βούρτσης Ι., ό.π., σ. 300· Βερτουδάκης Β., ό.π., σσ. 19, 22-23.

της νέας ελληνικής. Όσον αφορά τη μεσαιωνική περίοδο, αποδείξαμε ότι η βυζαντινή λογιосύνη επέλεξε ως επίσημη γλώσσα της μια άκαμπτη αυστηρή μορφή της αττικής διαλέκτου δημιουργώντας το φαινόμενο της διγλωσσίας απέναντι στη ζωντανή καθομιλούμενη γλώσσα. Τέλος, φτάνοντας στη νεότερη εποχή και, πιο συγκεκριμένα, στην εποχή της ελληνικής αφύπνισης και επανάστασης, διαπιστώσαμε ότι το ζήτημα της μορφής της ελληνικής γλώσσας συνέχιζε να απασχολεί τους λόγιους οδηγώντας σε ένα δίπολο λαϊκής-λόγιας γλώσσας που ταλάνισε τον ελληνικό πνευματικό βίο μέχρι το τέλος του 20ού αι.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Αβραμίδου Ά.-Μ., *Φιλολογικά και φιλοσοφικά στοιχεία στον σολωμικό Διάλογο*, Διπλωματική Εργασία, Φιλοσοφική Σχολή, Θεσσαλονίκη 2017.

Βούρτσης Ι., «Εξέλιξη και Διάλεκτοι της Ελληνικής Γλώσσας», στο Βούρτσης Ι. κα., *Εισαγωγή στον Ελληνικό Πολιτισμό, τόμ. Α': Η Έννοια του Πολιτισμού. Όψεις του Ελληνικού Πολιτισμού*, ΕΑΠ, Πάτρα 1999.

ΗΛΕΚΤΡΟΝΙΚΕΣ ΠΗΓΕΣ

Janse M., «Τα ελληνικά της Καινής Διαθήκης», στο Χριστίδης Α.Φ. (επιμ.), *Ιστορία της ελληνικής γλώσσας: Από τις αρχές έως την ύστερη αρχαιότητα*, Κέντρο Ελληνικής Γλώσσας & Ινστιτούτο Νεοελληνικών Σπουδών, Θεσσαλονίκη 2001. Ανακτήθηκε από https://www.greek-language.gr/greekLang/studies/history/thema_14/35.html

Βερτουδάκης Β., *Σύντομη ιστορία της ελληνικής γλώσσας*. Ανακτήθηκε από <https://www.academia.edu/5524456>

Παντελίδης Ν., «Δημιουργία της ελληνιστικής κοινής», στο Χριστίδης Α.Φ.-Θεοδωροπούλου Μ. (επιμ.), *Θέματα Ιστορίας της Ελληνικής Γλώσσας*, 2007. Ανακτήθηκε από https://www.greek-language.gr/greekLang/studies/history/thema_14/index.html

Σολωμός Δ., *Διάλογος*. Ανακτήθηκε από https://www.greek-language.gr/digitalResources/literature/tools/concordance/browse.html?cnd_id=10&text_id=3522

Χριστίδης Α.Φ., «Ιστορία της αρχαίας ελληνικής γλώσσας», στο Μαρωνίτης Δ.Ν. (συντ.), *Αρχαιογνωσία και Αρχαιογλωσσία στη Μέση Εκπαίδευση*. 2001-2004. Ανακτήθηκε από https://www.greek-language.gr/digitalResources/ancient_greek/history/ag_history/browse.html?start=136